

## **EL ROL DEL PEDAGOG/A EN L'ATENCIÓ A LA INFÀNCIA I ADOLESCÈNCIA EN RISC DE MALTRACTAMENT**

Els EAIA treballen diagnosticant les competències parentals de pares, la cobertura de les necessitats dels seus fills i el dany que les incompetències hagin pogut causar en els menors. D'aquest diagnòstic, els professionals de l'EAIA hauran d'emetre una proposta de protecció, si s'escau, i fer un pronòstic sobre la possibilitat de recuperació de la parentalitat per part dels pares i en base d'aquest, dissenyar un pla d'intervenció.

L'exercici de la parentalitat té a veure tant amb un procés intern (capacitat de vincular-se, experiències d'infància, model de criança, aspectes innats, trets de personalitat,...), com amb un procés d'aprenentatge d'habilitats i estratègies per poder respondre de manera adequada a les necessitats evolutives dels fills.

Per tant, d'aquí la importància de les tres disciplines presents en els EAIA i de la interdisciplinarietat, per tal de garantir la visió global. Cadascun dels professionals dels EAIA des del punt de vista de la seva disciplina pot aportar elements de diagnòstic i de tractament de les famílies amb incompetències parentals amb les que treballem, i conjuntament, amb la visió complementària de les tres disciplines, es pot extreure una visió global sobre:

- quines son les competències actuals de la família
- les possibilitats de modificar-les
- el dany que ha patit el menor
- el funcionament familiar
- el suport de la xarxa familiar i social que rep la família

Els EAIA tenim una especificitat en l'encàrrec que desenvolupem:

- El mandat legal que defineix la nostra intervenció: protecció dels menors
- L'absència de demanda de les famílies objecte de la nostra intervenció
- Els problemes de les famílies són reconeguts per tercers però no per la pròpia família
- Són famílies multiproblemàtiques i multiassistides
- La intervenció ha d'ésser interdisciplinària
- És una intervenció entre l'ajuda i el control

Per això, entenem que des del primer moment de la intervenció de l'EAIA i al llarg de tota la seva intervenció amb una família:

- es treballa, perquè aquesta prengui consciència de les dificultats que presenten quan a la seva parentalitat i vulguin fer canvis (entrevista motivacional i model de competències). La família ha de viure el problema com a propi, no com de tercers, per poder solucionar-lo
- L'EAIA té una funció d'orientació i assessorament a la família, en els que intenta endegar un procés d'ajuda utilitzant la relació i la comunicació com a eines d'intervenció, per intentar enfortir les capacitats de les famílies per tal de recuperar/assegurar els vincles entre els diferents membres per tal que permetin el desenvolupament adequat de cadascun dels membres del nucli familiar.
- És imprescindible el treball en xarxa, com a resposta polivalent a les necessitats i/o problemes humans. Cal, doncs, encarar els problemes dels menors i les seves

famílies des d'una visió global, multiprofessional per valorar la complexitat dels fenòmens socials i dels aspectes que intervenen amb ells, i com afecten a les famílies que s'atenen des dels EAIA's.

Tot i que considerem que totes tres disciplines presents en els EAIA: pedagogia, psicologia i treball social, són importants a l'hora de fer un bon diagnòstic i tractament, en aquest document hem intentat assenyalar els elements de diagnòstic i tractament específics de la nostra disciplina: la pedagogia.

## EL PEDAGOG/A EN LA FASE D'ESTUDI - DIAGNÒSTIC EN ELS EQUIPS D'ATENCIÓ A LA INFÀNCIA I ADOLESCÈNCIA

En la fase d'estudi i diagnòstic es considera imprescindible que les intervencions professionals i l'anàlisi de casos es facin des de la construcció d'una mirada interdisciplinària, amb aportacions conjuntes de les tres disciplines de l'equip diagnòstic: pedagog/a, psicòleg/a i treballador/a social. L'objectiu primordial en aquesta fase és tenir una visió global i integrada de la situació dels menors que atensem i les seves famílies. L'aportació serà diferenciada, segons el rol professional i el saber que li és propi i el resultat serà un discurs comú fruit de la reflexió i de l'aprenentatge sobre la pràctica compartida.

El Pedagog com a professional de l'educació realitzarà un diagnòstic pedagògic que implicarà que en un procés temporal acotat, d'accions successives, estructurades i interrelacionades, avaluarà mitjançant tècniques diverses, les capacitats parentals dels cuidadors (pares...) i la situació dels seus fills, des d'una consideració global i contextualitzada. Caldrà que valori el suport familiar i social, tant pels pares com pels menors i el grau d'acceptació d'ajuda i suport per part d'aquests. Tot això, ens aportarà informació per veure com s'estan cobrint de forma les necessitats dels seus fills, amb l'objectiu final de suggerir, proposar pautes, canvis que impliquin una adequació i millora de la situació del menor.

La funció del pedagog/a en la fase de diagnòstic:

A) – quant als pares:

\* Avaluació de capacitats parentals dels pares o possibles cuidadors (valoració de possibles acolliments familiars):

- . Estudi del model de criança que han tingut els pares
- . Estudi del model educatiu que es dona en la dinàmica familiar
- . Estudi de la capacitat empàtica dels pares vers la situació dels seus fills
- . Estudi de la consciència de dificultat que tenen els pares vers la seva funció parental
- . Estudi de les relacions socials que tenen els pares amb el medi (recursos, família, veïns)
- . Estudi de les capacitats que tenen els pares per atendre les necessitats dels seus fills
- . Estudi de la implicació dels pares en el procés educatiu dels seus fills; relació amb l'escola.

. Estudi de les capacitats dels pares per a diferenciar-se del seu fill, viure'l com una persona diferent, i procés de socialització que ha viscut el nen fins el moment.

\* Avaluació del grau d'organització, de l'estructura familiar i del model pedagògic,

\* Avaluació de les característiques individuals dels pares:

. Estudi de la incidència del tipus de problemes que presenta la família pel que fa a les seves capacitats educatives: toxicomania, malaltia mental, malaltia física, delinqüència, atur,...

. Estudi de la capacitat dels pares d'incorporar allò que li transmeten els professionals vers els seus fills i d'aplicar-ho, des dels diferents serveis de la xarxa (EAIA, Escola, CSMIJ, Salut, SSAP ...).

. Estudi de les estratègies educatives d'autocontrol dels impulsos.

B) – quant als fills

\* Estudi dels elements individuals:

Personals:

- Físiques i sensorials: evolució física, salut, anomalies visuals, coordinació psicomotora

- Intel·lectuals i neurològiques: Intel·ligència, aptituds cognitives, desenvolupament psicomotor (lateralitat, esquema corporal), desenvolupament general

- Personalitat, interessos, actituds: comportaments socioafectius, reaccions i comportaments davant situacions, formes d'enfrontar-se als problemes i de resoldre els conflictes

Relacions socials:

- Adaptació i procés de socialització: personal i social (família, escola, recursos barri, comunitat)

\* Estudi dels elements socioambientals :

Família

- Estructura familiar nuclear i extensa, organització, interessos dels pares i familiars, model educatiu

Escola

- Condicions de l'escola, nivell d'atenció del menor (aula educació especial, psicopedagog/a, EAP), relació amb professorat, grau d'adaptació, valoració de les necessitats

Socials

- Estructura del barri, recursos als que assisteix el menor (utilització dels temps no escolar)

\* Estudi dels elements de resiliència, i indicadors de recuperabilitat i els factors de protecció.

## Estratègies

- Entrevistes individuals amb cadascun dels progenitors
- Entrevistes conjuntes amb ambdós progenitors
- Entrevistes individuals amb els menors
- Entrevistes amb membres de la família extensa o de la xarxa social, significatius
- Visita al domicili
- Observació d'espais d'interacció pares –fills
- Coordinació amb l'escola
- Coordinació amb Casals i serveis de temps lliure
- Coordinacions professionals amb els serveis que intervenen amb els diferents membres del nucli familiar
- Coordinacions amb altres serveis que atenen als menors (pediatria...)

## EL PEDAGOG/A EN LA FASE DE SEGUIMENT I TRACTAMENT EN ELS EQUIPS D'ATENCIÓ A LA INFÀNCIA I ADOLESCÈNCIA.

El Pedagoga/a com a professional de l'educació facilita els processos d'aprenentatge de capacitats parentals així com dona formació, perquè els pares puguin fer processos de reflexió i adquisició de coneixements respecte el seu fill i posta en pràctica de les estratègies necessàries per tal de garantir l'adequat desenvolupament dels seus fills.

### La funció del pedagog/a en la fase de seguiment i tractament:

A)- quant als pares:

- \* Formar als pares, per a millorar les habilitats en la detecció de les necessitats dels seus fills i de la seva cobertura.
- \* Fomentar i treballar la capacitat d'empatia, per posar-se en lloc del fill, veure'l de forma diferenciada i respectar els seus temps evolutius.
- \* Conèixer el model de cria del que parteixen i treballar els canvis en els aspectes no adequats (rols, pautes educatives, hàbits, límits ...)
- \* Treballar sobre l'estil educatiu de la família.
- \* Formar als pares perquè puguin abordar els conflictes conductuals que apareixen en els diferents moments evolutius dels seus fills, saber el que signifiquen aquests i dotar-los d'estratègies per afrontar-los (rebequeries, son, pors, plors, agressivitat).
- \* Conèixer els processos de sociabilització que donen als fills, ajudar-los a reflexionar sobre les disfuncionalitats i a vincular-se a la xarxa de suport per tal d'afavorir els processos d'adquisició d'autonomia dels menors.

B)- quant als fills

- \* Coneixement del grau de desenvolupament dels infants en els diferents àmbits i treballar per superar els dèficits i millorar les capacitats.
- \* Conèixer el procés d'escolarització, fomentant la implicació dels pares i la relació d'aquests amb l'escola
- \* Treballar per a millorar les dificultats que es detectin des de l'escola (aprenentatge, relació, acceptació de normes, acceptació d'autoritat, motivació...).

C) – quant als serveis

\*Crear eines metodològiques per recollir les observacions, tant en visites biològiques com en el propi domicili o en la interacció entre infants i pares/cuidadors, per tal de facilitar un bon diagnòstic de les capacitats parentals d'aquests i el grau de desenvolupament del fill o infant, així com per a treballar els canvis en els habilitats parentals.

\*Treball d'assessorament i orientació als serveis de la xarxa, en especial als agents educatius (centres oberts, escoles, casals) per atendre les necessitats dels menors en risc i potenciar el treball en xarxa per fomentar les capacitats parentals dels seus cuidadors (no suplència de les mateixes).

### Estratègies:

A)- Grups de formació de pares i mares

\* Grupal per formar en coneixement de les necessitats dels menors en les diferents etapes evolutives

\* Grups per formar en el coneixement de les conductes infantils més típiques de cada etapa (rebequeries, pors, diferenciació de rols, espais figures, límits, reconeixement, autoestima, esforç positiu, valorització...) i per dotar als pares d'estratègies per afrontar els problemes quotidians en relació als seus fills.

\* Treballar en espais de joc pares-fills per grups d'edat, les respostes adequades a les necessitats i habilitats relacionals,...

\* Grups de pares adolescents, treballant la diferenciació, la cura, l'autocura, el bon tracte, els ritmes biològics...

B)- des de la individualitat (treball amb la unitat familiar)

\* el mateix que en l'entorn grupal, per treballar sobre el fill en concret

\* Elaborant plans d'intervenció educativa en el nucli familiar complementàriament amb l'educador.

\*Treball amb la unitat familiar de les dificultats parentals a partir de l'observació de les mateixes en els espais de relació. (visites, trucades, sortides...)

\*Treball de la capacitat empàtica dels pares vers a la situació dels seus fills així com de la necessitat que prioritzin les necessitats d'aquests respecte a les seves pròpies.

Col·lectiu de pedagogues i pedagogs dels EAIAs de Barcelona Ciutat.

Abril de 2008